

2008. LXII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

Alapította Heimler Károly.

Kiadja:
a Soproni Szemle Alapítvány

Főszerkesztő:

Szerkesztőbizottság:

DOMONKOS OTTÓ, GIMESI SZABOLCS, GÖMÖRI JÁNOS, HÁRS JÓZSEF titkár, olvasó- és
technikai szerkesztő, JANKÓ FERENC, KUBINSZKY MIHÁLY, MOLNÁR LÁSZLÓ, PÁPAI
LÁSZLÓ, SARKADY SÁNDOR

Soproni Szemle. A Soproni Városszépítő Egyesület helytörténeti folyóirata. Alapította Heimler Károly.

Megjelenteti a Soproni Szemle Alapítvány, Sopron Megyei Jogú Város támogatásával.

Felelős kiadó Dr. Bartha Dénes. Megjelenik évente 4 alkalommal, összesen 24 ív terjedelemben

2008. LXII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / Város és művészet Tanulmányok Askercz Éva 70. születésnapjára

223 Város és művészet Tanulmányok Askercz Éva 70. születésnapjára

2008. LXII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / Város és művészet Tanulmányok Askercz Éva 70. születésnapjára / Pajorin Klára: Askercz Éva köszöntése

Pajorin Klára: Askercz Éva köszöntése

Kedves Askercz Éva,

engem az a kitüntetés ért, hogy barátaid, kollégáid nevében, akiknek az ajándékként születésnapodra létrejött ez a kötet, köszönhetlek téged. Talán furcsa, hogy nem szakmád egyik képviselője üdvözöl, aki jól ismeri és nálam jobban meg tudja ítélni mindazt, amit a magyar művészetért és tudományért tettél. Mégis boldogan vállaltam, mert egyet biztosan tudok: senki nem érzett volna nagyobb örömet nálam amiatt, hogy köszönhet téged, szívből elmondhatja jókívánásait. Örömmel köszöntelek, és azt remélem, hogy nemcsak a magam örömét lelkendezem el itt neked amiatt, hogy ünnepelehetünk téged,

hanem az egész kötet alkotóit, a szerkesztőket és más közreműködőket is.

Felelevenednek az első, régi emlékek az 1960-as évek közepétől: a soproni Berzsényi Gimnázium, ahol megismerkedtünk. Nagyobb szerencse nem érhetett engem, a kezdő magyartanárt, mint hogy téged találtalak ott szaktárgyam fiatal oktatójaként. Nekem Te ²²⁴voltál a példakép, a mérce, ami az igényességet és a tanári attitűdöket illeti. Nem volt ott általában szokás, hogy a magyartanár könyvek garmadájjával vonul be az órájára, hogy naprakész a kortárs irodalomból, érti és szereti a modern költőket, s egyenesen meghökkenítő volt az az egészen újszerű szemlélet, ízlés, amelyet az élet minden területére vonatkozóan képviseltél. Még tanártársaid közül is, aki akart, sokat tanulhattott tőled, nemcsak irodalmat, hanem fontolóra vehette esztétikai ízlésed megnyilatkozásait is, amelyek sokszor meg is kérdőjelezték az addigi értékeinket. Valósággal irtódott, mint a gaz, körülötted a silány, a hazug, a talmi. Nem tudok róla, hogy előtted tanított volna ott művészettörténész, már maga a képzettséged említése is jó óment jelentett az emberek szemében, s akkor és később is nagyon sokat profitált a Város belőle. A kollégák közül sokan irigykedve és féltékenyen néztek. A nyugdíjas korú Pröhle Jenő, a Gimnázium könyvtárosa volt az leginkább, aki figyelt rád és kíváncsi volt a véleményedre, és aki a briliáns észnek és a nem mindennapi szellemességnek, játékosságnak, valamint az igényes munkavégzésnek kijáró tisztelettel és szeretettel fogadott barátságába téged. Pröhle Jenőt muszáj volt megemlítenem. A Gimnáziumban nem volt párja, s az országban sem lehetett nagyon sok hozzá hasonlóan nagyszerű tanár és ember. Tanítványaid közül sokan rajongtak érted. Öröm volt veled a tanítási óra és minden tevékenység, nem utolsósorban élénk szellemed, humorod és játékosságod következtében. Hogy ne csak a levegőbe beszéljek erről, talán nem veszed zokon, s mások sem, ha mindkettőre egy-egy példát is említek. Nyelvtanórán valaki a birtokos ragozásból felelt, és előadta a példát a következőképpen: *padom, padod, padja, padjuk, padjátok ...*, mire megszólaltál: *Padjad* már abba! Egy szalagavatón egy Csupi nevű fiúval, aki a nagy eseményre egy szép karórát kapott a szüleitől, melyet boldogan mutatott meg neked, egész este azt játszottátok, hogy amikor csak egymás közelébe kerültek, hangosan odaszóltál neki: Csupi, hány óra? Ha százszor meg nem kérdezted, egyszer sem. Csupi minden egyes alkalommal ragyogó arccal közölte, s Te hasonló boldogsággal fogadtad a választ. Mindenki nevetett, egész este, és senki sem unta meg.

Őszinte és szókimondó voltál, és – akkor még ugyan maga ez a kifejezés nem volt divatos – nagy nyitottság jellemzett, s nemcsak átvitt értelemben. Otthonod, ahol szerető családot körében éltél, gyakorlatilag mindenki előtt nyitva állt, az érdeklődő és több ismeretre vágyó diákok, a hasonzorú társaságot kereső Budapestről érkező vendégek, a soproni művészek, irodalmárok, értelmiségiek és mások előtt, és szinte hazajártak hozzátok otthon nélkülöző barátaitok, akik ott albérletben éltek. Én – miután összebarátkoztunk, s ez hamar megtörtént – minden szabad időmet nálatok töltöttem. Szeretted sokat főzni, szeretted, ha sokan veszik körül az asztalt, s boldogan eszik a főztödet. Ittunk a pompás kéfrankosokat, amelyeket a Gyógygödörből vagy valamelyik magánpincéből hoztunk, beszélgettünk, zenét hallgattunk, játszottunk a gyerekeitekkel, de olykor felnőttek is együtt.

Ami a muzeológusi és művészettörténeti pályafutásodat illeti, én azt igazi hivatásnak érzem. Hiszen Te tanárnak készültél, tanítottál, onnan „hívtak el”. Nem érdekeltek a fokozatok, nem a hírért, a dicsőségért, kitüntetésekért (azokat is kaptál) végezted a munkád. Mint mondani szokták, nem Te találtad meg a feladatot, hanem az talált meg téged. Nem tudtad, mikor megrendezték az első Érembiennálét, hogy egyszer még mi lesz a vállalkozásból. Oroszlánrészed van abban, hogy Sopron neve 225összefonódott az éremművészettel. Nagy érdemeid közé tartozik, hogy a magyar éremművészet kivívta egyenrangúságát a szobrászat más műfajai mellett, s hogy a magyar éremművészek nemzetközileg is nagy elismerést szereztek művészetüknek. Kis, fonott kosaraddal utazgatva jártad végig a műtermeket, sohasem fogyott el a türelmed a művészekkel szemben, és biztos ízléssel válogattad ki a legjobb műveket. A biennálékról szóló beszámolóidban nemcsak értékelted az alkotásokat, hanem irányt is szabtl, az új, bátor, erőteljes kezdeményezéseket buzdítva, elismerve. Nézem a bibliográfiádat. Tudtam, hogy rendesen dolgozol, de hogy ennyit! – hát azt nem sejtettem. Hogy lehet ennyire rejtőzködve, ilyen szemérmesen dolgozni és produkálni? És mennyi területen! Felsorolni is sok lenne. Mennyi munka, mi minden van egy-egy kiállítási katalógus mögött! Honnan volt, honnan van ennyi idő? Engem leginkább a Fabricius-házban és a Storno-házban létrehozott szobaberendezéseid, enteriőrjeid ragadtak meg. Úgy éreztem, hogy mindent százszor végiggondoltál. Minden tökéletes szakmai tudással van elrendezve, és mégis végtelenül természetes, meghitt, otthonos, meleg. Ott éreztem meg, hogy mi az a kézzel megfoghatatlan művészeti alkotás, amely túl a tárgyakon ott lebeg, és betölti az egész teret. És azt, hogy egy szobaberendezésben is megtapasztalható az, hogy „a szabadság a rend”.

Vannak, akik azt a látszatot keltik, hogy sohasem érnek rá semmire. Mindig hajszoltak, mindig versenyt rohannak az idővel, és mindig rosszul érzik magukat, mert úgy gondolják, elmulasztottak valamit megtenni. Visszagondolva a soproni évekre, és az utánuk következő pályafutásodra, úgy tűnik, Te időmilliomos voltál, s az vagy még ma is. Nem fontolgatva, mindig adtad és adod az idődet, minden mennyiségben, arra, amire kellett, arra, amire kérték, és emellett nem mulasztottad el az ún. kötelességeidet sem. Azt hiszem, minél több időt adtl másoknak, annál többet kaptál magad is. Azt kívánom, hogy jutalmul kapjál még nagyon sok időt. Mire? Tömören fogalmazva arra, amit olyan szépen idéztél fel Ligeti Erikától a róla szóló nekrológodban (Élet és Irodalom, 2004, 36. szám). Így hangzott: „Az élet szép.” Adjon az Isten neked sok-sok időt, hogy lásd ezt továbbra is, nagyon sokáig, egyszersmind igazán érezd, élvezd.

Kedves Askercz Éva, én derűs, vidám és jóakarató embernek ismerlek, aki önmagával és a világgal harmóniában él. Sejttem, mi áll emögött, akaratlanul ugyan, de magad árultad el nekünk. A *III. Országos Érembiennále Sopronban* című cikkedben (Soproni Szemle, 1982, 261) ezt írod: „A Kazinczy-féle nagy titkot: «jót s jól» mindig újra felismerhetjük.” Valamiért fontos volt neked ez a sor, mert csaknem egy évtizeddel később újra felidézted, immár a folytatásából is hozzátéve, méghozzá a Soproni Képscéh kiállításának megnyitóján (Soproni Szemle, 1991, 361.): „Jót s jól, ebben áll a nagy titok.” Mint a mesében a gonoszokkal, a jókkal is megeskik, hogy saját magukról mondanak ítéletet. Ha nem is a fabula, de a citáció „de te narratur”. Jól tudjuk, hogy fontos ismereteket kapunk, még az

idéztnél is fontosabbakat, ha megnézzük a szövegkörnyezetet. Álljon hát itt most a tiszteletedre az egész vers, hogy neked köszönhetően gondolkodhassunk rajta, értsük, és a nagy titok feltáruljon előttünk.

Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem érted,
Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.

2008. LXII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / Város és művészet Tanulmányok Askercz Éva 70. születésnapjára / Gabrieli Gabriella –Nemes András: Adatok és feltételezések a Kovácsszer helyrajzához

226 Gabrieli Gabriella –Nemes András: Adatok és feltételezések a Kovácsszer helyrajzához

A soproni Kovácsszer, azaz a Várkerület északi szakasza, jól ismert eleme a város helytörténetének és helyrajzának. Kutatásában szép eredmények születtek, amelyekben az írott történeti anyag és a régészeti kutatás egymást igazolják. Mollay Károly és Gömöri János munkáira gondolunk, mindegyik a Soproni Szemlében jelent meg.¹⁽¹⁾ Gömöri János 2005-ös feltárása²⁽²⁾ tovább erősítette az addig megfogalmazottakat, viszont a 2007-ben előkerült falmaradványok³⁽³⁾ nem illeszthetők be ebbe a rendszerbe. Tartunk tőle, hogy az itt leírt kétségek megkérdőjelezik az eddig teljesen helytállónak látszó képet a Kovácsszerről, de közelebb vihetnek a valóság megismeréséhez.

Emlékeztetőül tekintsük át röviden, mi történt eddig a Kovácsszer kutatásában! 1966–67-ben Czeglédy Ilona régész, 1967–72-ben Dávid Ferenc művészettörténész, majd 1972-ben Gömöri János régész kutatott a Rejpál házban (Várkerület 7.), ennek helyreállítása előtt. Ugyancsak 1972-ben Dávid Ferenc a Várkerület 13. műemléki kutatását végezte el.⁴⁽⁴⁾ 1983-ban Gömöri János régész és G. László Judit művészettörténész a Várkerület 19. számú épületet tárt fel,⁵⁽⁵⁾ amiben az egyik középkori fürdőt sikerült megtalálni, további két középkori lakóházzal együtt. 1986-ban Gömöri János a Várkerület 14–32. számú házak előtt az úttesten, gázárkokban tehette megfigyeléseit, amelyeket a már említett tanulmányban dolgozott fel 1993-ban. Ezt követte Mollay Károly szintén már említett, a Szemle hasábjain három részletben, 1994–95-ben megjelent tanulmánya, amelyben részletesen vizsgálja az egyes házak tulajdonosait, illetve, ahol lehet, a házak építéstörténetére is szolgáltat adatokat. Tanulmányába Mollay már Gömöri János és G. László Judit eredményeit is beépítette. 1998 november–decemberében Gabrieli Gabriella és Nemes András kisebb mértékű kutatást folytathatott a Várkerület 17. számú épületben. 2005 őszén Gömöri János a Várkerület 16–20. számú házak előtt a parkolóban folytatott próbaásatást, ennek során 1986-os megfigyelései kiegészültek. 2007-ben Gabrieli Gabriella szintén a parkolóban régészeti szakfelügyelet során újabb falmaradványokat tárt fel.

A Rejpál ház kutatása a középkori beépítettség tekintetében a következő adatokkal szolgál. Czeglédy Ilona 1967-es ásatási jelentése szerint a telken több (de legalább két) kisebb, különálló 15. századi ház állt. Az egyik a bejárati kaputól az Ikva felé húzódó lakóház volt, a másik a belváros felőli oldalon álló épület. „A kapualjtól nyugatra levő épületszárny hosszú, egyetlen vagy két dongaboltozatos téből álló épülete a nem lakóházra ²²⁷valló ablaknyílásokkal inkább középületre emlékeztet...” – írja Czeglédy.⁶⁽⁶⁾ A telket az Ikva felől kőkerítés övezte. Czeglédy véleményével szemben Dávid Ferenc az alábbiakat írja: „Az épület, oklevelesen megfogható története idején (a XV. század közepétől) polgári tulajdonban volt. Korai periódusaira inkább a gazdasági funkciók nyomták bélyegüket, később s elsősorban a XVII. századtól máig a lakóigények változása szabta meg átalakítását, bővítését.”⁷⁽⁷⁾